

ANTROPOGÉNNE ŠKODLIVÉ ČINITELE V LESOCH SLOVENSKA V ROKU 2023

Valéria Longauerová

Longauerová, V.: Anthropogenic pest agents in Slovak forests in 2023. APOL, 2024, vol. 5, no. 2, p. 239–245.

Abstract: Anthropogenic harmful factors are conditioned by human activity that directly interferes with nature. Anthropogenic harmful agents are the result of everyday human activity and contribute to the instability of forest ecosystems to varying degrees. Immissions, fires, wood theft, incorrect cultivation, training and mining practices, tourism and harvesting of crops, grazing. In 2023, anthropogenic harmful agents damaged 2,793 m³. As of January 1, 2023, however, unprocessed material in the volume of 1,001 m³ remained from the previous year. During 2023, a total of 2,858 m³ of wood was processed. As of December 31, 2023, 936 m³ remained to be processed. Similar to last year, wood theft accounted for 57%, fires 30%, other anthropogenic factors 2% and immissions 1%. Of the trees, conifers were mostly damaged – 57%, slightly less deciduous trees – 43%. The damage caused by anthropogenic factors was manifested mainly in the regions of Žilina 13,133 m³, Košice 4,258 m³, Prešov 2,110 m³ and Trenčín 1,472 m³. Of the districts, the highest share of mining due to anthropogenic factors was recorded in Námestovo, Gelnica, Čadca, Rimavská Sobota, Nové Mesto nad Váhom and Poprad.

Key words: antropogenic pest agent; immissions; forest fire; hiking, grazing

Antropogénne škodlivé činitele sú dôsledkom každodennej ľudskej činnosti a rôznou mierou prispievajú k nestabilite lesných ekosystémov. Nepriaznivo sa prejavujú najmä imisie, požiare, krádeže dreva, nesprávne pestovné, výchovné a ťažbové postupy, turistika a zber plodín, pastva.

V roku 2023 antropogénne škodlivé činitele poškodili 2 793 m³. K 1. 1. 2023, ale z predchádzajúceho roka, ostala nespracovaná hmota v objeme 1 001 m³. Počas roku 2023 bolo celkovo spracované 2 858 m³ drevnej hmoty. K 31. 12. 2023 ostalo ešte spracovať 936 m³. Najvyšší podiel mali podobne ako minulý rok krádeže dreva 57 %, požiare 30 %, iné antropogénne činitele 2 % a imisie 1 %. Z drevín boli prevažne poškodzované ihličnaté dreviny – 57 %, o niečo menej listnaté dreviny – 43 %. Poškodenie antropogénnymi činiteľmi sa prejavilo najmä v krajoch Žilinskom 13 133 m³, Košickom 4 258 m³, Prešovskom 2 110 m³ a Trenčianskom 1 472 m³. Z okresov sa najvyšší podiel ťažby v dôsledku antropogénnych činiteľov evidoval v Námestove, Gelnici, Čadci, Rimavskej Sobote, Novom Meste nad Váhom a Poprade.

Imisie

Poškodenie imisiami má už dlhodobo klesajúci charakter a drží sa pod priemerom spôsobovaných škôd. Negatívnym dôsledkom vplyvu imisií v lesoch je však zakyslenie pôd z minulosti, ktoré doteraz spôsobuje blokovanie niektorých prvkov a živín v pôde, a tým nedostatočnú výživu a stres drevín. Takto oslabené sú potom náchylnejšie na hubové ochorenia a hmyzích škodcov. V roku 2024 bolo imisiami poškodených 2 793 m³ drevnej hmoty. Oproti roku 2022 poškodenie výrazne pokleslo (2020/6 256 m³ drevnej hmoty). Z roku 2022 ostala ešte nespracovaná kalamita v objeme 1 001 m³ drevnej hmoty, čo spomalilo spracovávanie imisnej kalamitnej hmoty počas roka a k 31. 12. ostáva spracovať 936 m³ drevnej hmoty. Náchylnou drevinou na poškodenie imisiami je najmä smrek a jedľa. Z krajov sú najviac postihnuté Košický, Prešovský a Žilinský.

Odcudzenie dreva

V roku 2023 bolo podľa evidencie odcudzených 17 119 m³ drevnej hmoty, čo je výrazný nárast oproti roku 2022 (7 054 m³). Evidencia odcudzenej drevnej hmoty je problematická a môžeme predpokladať, že čiastočne aj podhodnotená.

Lesné požiare

V roku 2023 podľa evidencie Požiarnotechnického a expertízneho ústavu Ministerstva vnútra Slovenskej republiky („PTEU“) bolo evidovaných 55 lesných požiarov s celkovou zhorenou plochou 29,64 ha. Škody spôsobené požiarom boli vyčíslené na 89 035 €. Oproti roku 2022 je počet požiarov výrazne nižší (2022/297), celková zhorená plocha tiež oproti roku 2022 výrazne poklesla (2022/1 209,56 ha). Niekoľkonásobne poklesla aj celková vyčíslená škoda oproti roku 2022 (2022/1 196 510 €). Pri lesných požiaroch neboli usmrtené žiadne osoby a jedna osoba sa zranila.

Najviac požiarov bolo evidovaných v okresoch Čadca (6 požiarov), Senica (5 požiarov), Pezinok, Liptovský, Mikuláš, Košice III, Brezno (po 3 požiare).

Najviac plôch poškodených lesnými požiarom bolo evidovaných v okresoch Pezinok (14,02 ha), Malacky (7,51 ha) a Čadca (2,55 ha).

Najväčšie škody spôsobil lesný požiar dvoch vyvážacích lesných súprav na vývoz dreva v katastrálnom území obce Bojná, okres Topoľčany. Pri požiarom vznikla priama škoda 50 100 € a nebol pri ňom zasiahnutý les. Ako príčina bolo stanovená úmyselné zapálenie neznámou osobou. Ďalej požiar porastu v pohorí Malých Karpát pri lokalite Veľký Javorník v katastrálnom území obce Svätý Jur, okres Pezinok, ktorý sa vplyvom vetra rýchlo rozširoval. Príčinou vzniku požiaru bolo úmyselné zapálenie neznámou osobou, zasiahnutá plocha predstavovala 14 ha a priame škody dosiahli 20 000 €.

Najčastejšou príčinou lesných požiarov bola – nezistená príčina (17 požiarov), spaľovanie odpadu a odpadkov mimo skládok (10 požiarov), úmyselné zapálenie známou osobou (6 požiarov).

Najčastejšie v lesoch horelo v mesiacoch júl (11 požiarov), jún (10 požiarov) a máj (8 požiarov).

Najrozsiahlejší požiar bol evidovaný 24. 7. 2023 v okolí obce Svätý Jur, Pezinok (majiteľ mesto Svätý Jur) a zasiahol 14 ha listnatého porastu a susediacich trávnych porastov. Príčinou požiaru bolo úmyselné zapálenie neznámou osobou. Spôsobená škoda bola vyčíslená na 20 000 €.

Preveniu pred vznikom lesných požiarov zabezpečovali vlastníci, správcovia alebo obhospodarovatelia lesa, najmä v čase zvýšeného nebezpečenstva vzniku požiaru v zmysle § 6b ods. 1 písm. c) zákona č. 314/2001 Z. z. o ochrane pred požiarom v znení neskorších predpisov.

Tabuľka 1. Antropogénne škodlivé činitele v roku 2023.

Table 1. Anthropogenic harmful factors in 2023.

Antropogénne činitele	Objem poškodenej drevnej hmoty [m ³]			
	Počiatkový stav k 1. 1. 2023	Nárast za rok 2023	Spracovaná v roku 2023	Nespracovaná k 31. 12. 2023
Imisie	1 001	2 793	2 858	936
Odcudzenie dreva	0	17 119	17 119	0
Požiare	908	9 155	3 232	6 831
Iné antropogénne	27	757	727	57
Spolu	1 936	29 824	23 936	7 824

Tabuľka 2. Antropogénne škodlivé činitele podľa skupín drevín v roku 2023.

Table 2. Anthropogenic harmful factors by groups of woody plants in 2023.

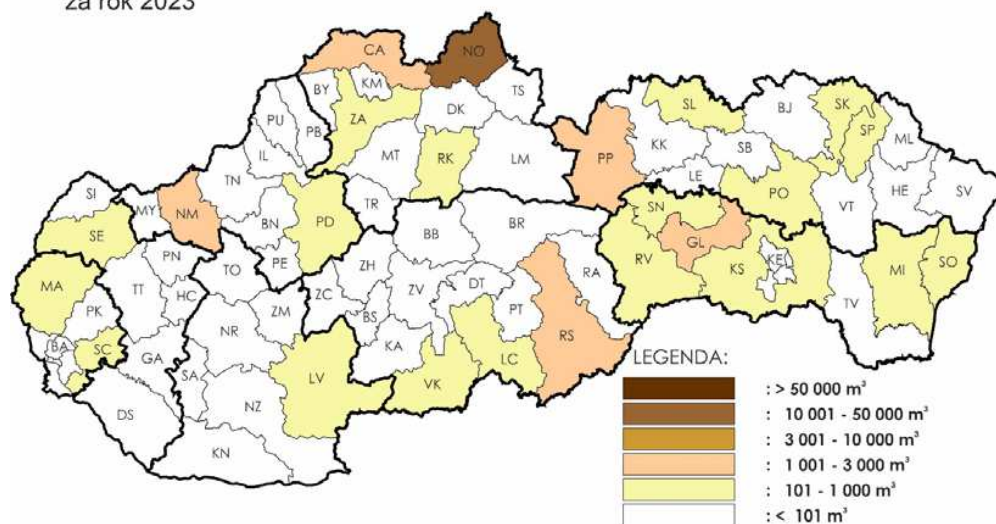
Dreviny	Objem poškodenej drevnej hmoty [m ³]			
	Počiatkový stav k 1. 1. 2023	Nárast za rok 2023	Spracovaná v roku 2023	Nespracovaná k 31. 12. 2023
Ihličnaté	1 165	17 081	17 042	1 204
listnaté	771	12 743	6 894	6 620
Spolu	1 936	29 824	23 936	7 824

Tabuľka 3. Antropogénne činitele podľa rodov drevín v roku 2023.

Table 3. Anthropogenic factors by tree genera in 2023.

Skupina drevín a rody drevín	Náhodná vykonaná ťažba [m ³]
Listnaté	6 894
Agát	709
Baza	6
Breza	74
Buk	2 676
Čerešňa	28
Dub	1 873
Hrab	916
Jaseň	342
Javor	38
Jelša	22
Lipa	66
Topoľ	139
Vrba	5
Ihličnaté	17 042
Borovica	1 209
Duglaska	15
Jedľa	1 226
Smrek	14 466
Smrekovec	126
Spolu	23 936

Náhodná vykonaná ťažba
Antropogénne škodlivé činitele
za rok 2023

© Lesnícka ochrannárska služba Banská Štiavnica, 2024

Obrázok 1. Plošné rozloženie spracovanej náhodnej ťažby poškodenej antropogénnymi činiteľmi v roku 2023.

Figure 1. Distribution of processed incidental felling due to anthropogenic factors in 2023.

Tabuľka 4. Objem vykonanej náhodnej ťažby dreva poškodeného antropogénnymi činiteľmi v roku 2023 podľa krajov.
Table 4. Volume of accidental harvesting of wood damaged by anthropogenic factors in 2023 by region.

Kraj	Náhodná vykonaná ťažba [m ³]		
	Ihličnatá	Listnatá	Spolu
Banskobystrický	70	2 016	2 086
Bratislavský	59	270	329
Košický	2 583	1 675	4 258
Nitriansky	0	235	235
Prešovský	1 373	747	2 120
Trenčiansky	54	1 418	1 472
Trnavský	15	288	303
Žilinský	12 888	245	13 133
Spolu	17 042	6 894	23 936

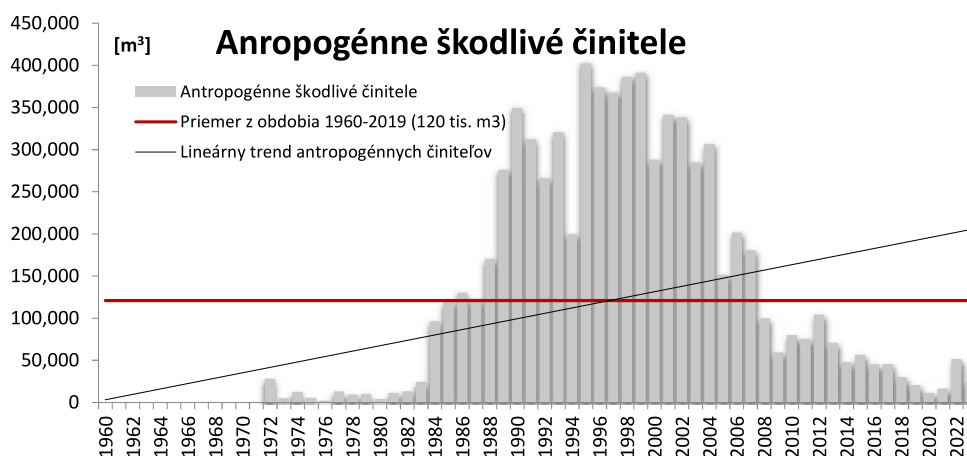
Tabuľka 5. Objem vykonanej náhodnej ťažby dreva poškodeného antropogénnymi činiteľmi v roku 2023 podľa okresov.
Table 5. Volume of accidental harvesting of wood damaged by anthropogenic factors in 2023 by district.

Okres	Náhodná vykonaná ťažba [m ³]		
	Ihličnatá	Listnatá	Spolu
Námestovo	10 813	0	10 813
Gelnica	1 879	439	2 318
Čadca	1 626	21	1 647
Rimavská Sobota	14	1 510	1 524
Nové Mesto nad Váhom	0	1 205	1 205
Poprad	1 039	0	1 039
Michalovce	0	857	857
Spišská Nová Ves	596	42	638
Žilina	122	169	291
Stropkov	0	290	290
Stará Ľubovňa	164	62	226
Veľký Krtíš	0	219	219
Senica	15	201	216
Senec	0	210	210
Levice	0	205	205
Ružomberok	151	5	156
Košice-okolie	100	55	155
Lučenec	2	144	146
Prešov	37	88	125
Prievidza	16	104	120
Malacky	59	59	118
Svidník	78	39	117
Rožňava	0	109	109
Sobrance	5	98	103
Vranov nad Topľou	0	92	92
Liptovský Mikuláš	56	36	92
Tvrdošín	80	0	80
Trenčín	0	73	73
Trebišov	3	60	63
Revúca	0	56	56
Humenné	3	50	53
Skalica	0	52	52
Medzilaborce	16	33	49
Levoča	2	44	46
Sabinov	2	40	42
Žiar nad Hronom	24	13	37

Okres	Náhodná vykonaná ťažba [m ³]		
	Ihličnatá	Listnatá	Spolu
Zvolen	6	29	35
Poltár	0	33	33
Ilava	14	14	28
Považská Bystrica	24	4	28
Trnava	0	28	28
Nitra	0	27	27
Kežmarok	23	0	23
Bardejov	9	9	18
Partizánske	0	18	18
Detva	11	5	16
Košice	0	15	15
Kysucké Nové Mesto	13	1	14
Banská Bystrica	13	0	13
Bytča	9	4	13
Martin	4	9	13
Dolný Kubín	9	0	9
Žarnovica	0	7	7
Dunajská Streda	0	7	7
Turčianske Teplice	5	0	5
Topoľčany	0	3	3
Bratislava	0	1	1
Spolu	17 042	6 894	23 936

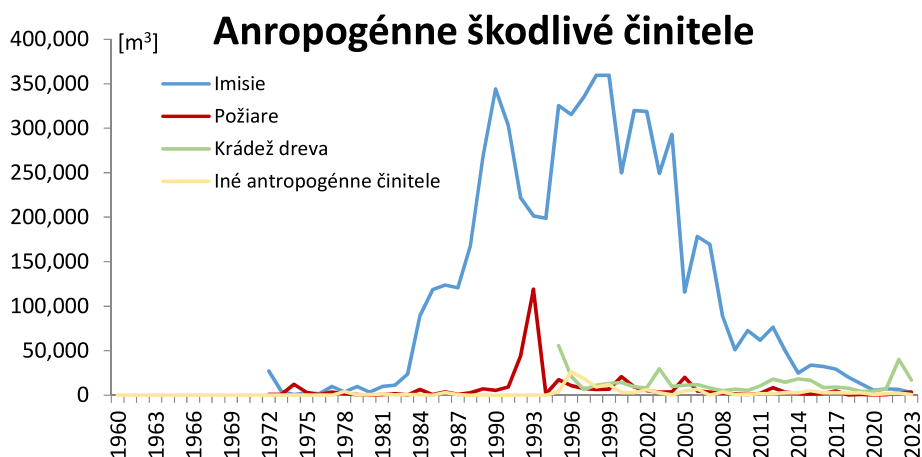
Prognóza vývoja antropogénnych škodlivých činiteľov

Antropogénne škodlivé činitele majú od roku 2004 klesajúcu tendenciu a na poškodzovaní lesov sa podieľajú v menšej miere oproti ostatným škodlivým činiteľom. V nasledujúcich rokoch preto nepredpokladáme ich významnejší nárast. Poškodenie z hľadiska dlhodobého trendu očakávame vplyvom imisíí najmä v okresoch Žilina, Košice, Prešov. Lesné požiare vo väčšom počte môžeme očakávať najmä v jarnom období v dôsledku vypalovania trávy a spalovania zvyškov po ťažbe a v druhej vlne počas leta v turisticky atraktívnych oblastiach a v porastoch nespracovanou kalamitou. Preventívne opatrenia by sa mali sústreďovať najmä do oblastí s vysokým a stredným stupňom ohrozenia požiarom, ktoré sú taxatívne stanovené vo vyhláske Ministerstva pôdohospodárstva SR č. 453/2006 Z. z. o hospodárskej úprave lesa a ochrane lesa v znení neskorších predpisov.

Obrázok 2. Vývoj vykonanej náhodnej ťažby spôsobenej antropogénymi škodlivými činiteľmi.

Figure 2. Development of performed random mining caused by anthropogenic harmful factors.

Obrázok 3. Vývoj vykonanej náhodnej ťažby spôsobenej jednotlivými antropogénnymi škodlivými činiteľmi.
Figure 3. Development of sanitary felling caused by certain anthropogenic harmful agents.

Tabuľka 6. Počet požiarov lesných porastov, výška škôd a počet usmrtených a zranených osôb v období rokov 1999 – 2023 na území Slovenska.

Table 6. Number of forest fires, amount of damage and number of killed and injured persons in the period 1999–2023 in Slovakia.

Rok	Počet požiarov [ks]	Celková plocha poškodená požiarom [ha]	Priama škoda [€]	Usmrtení [počet osôb]	Zranení [počet osôb]
1999	426	557	168 803	0	0
2000	824	904	12 784 976	6	7
2001	311	305	237 036	0	6
2002	570	595	577 434	1	2
2003	852	1 567	578 802	0	2
2004	155	150	43 253	0	0
2005	286	528	1 605 630	0	3
2006	237	178	118 360	0	0
2007	463	680	5 245 354	1	5
2008	182	120	55 334	0	2
2009	347	510	709 490	0	1
2010	123	192	346 585	0	0
2011	303	403	577 070	0	0
2012	517	1 683	793 860	1	5
2013	233	270	270 230	0	1
2014	153	191	142 445	1	1
2015	242	353	367 370	0	1
2016	136	175	96 665	0	1
2017	162	297	410 330	0	1
2018	262	248	436 140	1	2
2019	210	462,17	1 123 055	0	2
2020	221	477,15	57 455	1	1
2021	101	158,94	20 940	0	0
2022	297	1 209,56	1 196 510	0	1
2023	55	29,46	89 035	0	1

Tabuľka 7. Vývoj počtu a príčin lesných požiarov na Slovensku.
Table 7. Development of the number and causes of forest fires in Slovakia.

Príčina	Ľudský faktor Nedbanlivosť								Rôzne faktory				
	Podpalačstvo	Práce v poľno- hospodárstve	Ťažba dreva a lesné práce	Ostatné priemyselné aktivity	Doprava (železnica, atď.)	Verejnosť (turisti, návštevníci lesa, deti)	Ostatné (vojsko, atď.)	Spolu	Celkom	Blesk	Neznáme príčiny	Spolu	Celkom
1999	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	426
2000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	824
2001	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	311
2002	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	570
2003	31	280	2	12	3	477	6	780	811	3	38	41	852
2004	8	38	2	0	1	96	1	138	146	1	8	9	155
2005	7	91	0	1	2	163	4	261	268	2	16	18	286
2006	8	22	10	3	2	163	1	201	209	3	25	28	237
2007	11	110	23	2	3	278	0	416	427	6	26	32	459
2008	7	25	19	20	3	81	6	154	161	1	20	21	182
2009	18	51	52	12	7	161	3	286	304	3	40	43	347
2010	6	25	25	5	2	37	0	94	100	2	21	23	123
2011	8	59	21	0	1	222	0	244	252	1	50	51	303
2012	42	135	56	1	7	208	2	409	451	8	58	66	517
2013	33	26	15	7	3	125	1	177	210	4	19	23	233
2014	28	23	17	3	1	65	1	110	138	2	13	15	153
2015	23	26	21	5	2	110	3	190	294	12	40	52	104
2016	12	21	14	0	1	62	0	110	110	0	26	26	136
2017	11	20	21	0	2	65	0	108	119	10	33	43	162
2018	19	19	37	1	2	119	1	179	198	9	55	64	262
2019	7	25	27	28	3	72	1	156	163	4	43	47	210
2020	18	39	5	1	7	113	2	167	185	0	36	36	221
2021	8	8	10	1	1	41	2	63	71	6	24	30	101
2022	22	10	14	2	2	163	2	195	217	9	71	80	297
2023	7	8	3	1	1	15	1	29	39	2	17	19	55

Podakovanie

Tento článok vznikol vďaka podpore výskumným projektom Agentúrou na podporu výskumu a vývoja na základe zmluvy č. A APVV-22-0399 „Testovanie nosiča biologicky aktívneho organizmu proti hmyzím škodcom z rodu *Chrustov Melolontha*“, „Progressívne metódy ochrany lesa v meniacich sa ekologických podmienkach (PROMO-LES)“, projekt financovaný z rozpočtovej kapitoly MPRV SR (prvok 08V0301). Tento článok vznikol aj vďaka spolufinancovaniu Európskej komisie v rámci projektu *LignoSilva* [Grant Agreement #101059552] v rámci akcie *Horizon Europe Teaming for Excellence*.

ADRESA

Ing. Valéria Longauerová, PhD.
Národné lesnícke centrum – Lesnícky výskumný ústav Zvolen
T. G. Masaryka 22, SK–960 01 Zvolen
e-mail: valeria.longauerova@nlcsk.org